Terhi Heinilä, Anni Hyvärinen
STM

VNS 7/2024 vp

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Sukupuolten tasa-arvon edistämistavoite on kirjattu kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan sekä läpileikkaavasti että yhtenä erillistavoitteena. Ohjelman viides tavoite koskee sukupuolten tasa-arvon saavuttamista sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien ja mahdollisuuksien vahvistamista.

Suomi toimii sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi kansallisesti ja kansainvälisesti. Samaan aikaan tasa-arvon, naisten ja tyttöjen oikeuksien sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien vastustus on kasvanut EU:ssa ja globaalisti.

Kansainvälisissä yhteyksissä Suomi jatkaa pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittista linjaansa muun muassa naisten, tyttöjen, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi. Myös EU:ssa Suomi jatkaa edellä mainitun linjansa mukaisesti edelleen sukupuolten tasa-arvon mukaan lukien itsemääräämisoikeuden (SRHR) ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevien asioiden edistämistä.

Sukupuolinäkökulma sisällytetään läpileikkaavasti Ukrainan jälleenrakentamiseen kohdistettavaan tukeen. On tärkeää varmistaa, että myös ukrainalaiset naiset ja tytöt hyötyvät maahan annettavasta tuesta ja osallistuvat laajasti sen käytön suunnitteluun. Tuessa huomioidaan myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman parantaminen Suomen pitkän aikavälin ihmisoikeuspoliittisen linjan mukaisesti.

Vuonna 2025 Suomi toimii Pohjoismaiden ministerineuvoston puheenjohtajana. Tasa-arvo- ja HLBTI-sektorin teemoina ovat YK:n Pekingin toimintaohjelman 30-vuotisjatkoaskeleet, anti-gender-liikehdintään vastaaminen, sukupuolistunut väkivalta, samapalkkaisuus, miehet ja maskuliinisuus sekä HLBTI-ihmisten hyvinvointi. Vuoden aikana tehdään aktiivisesti kansainvälistä yhteistyötä esimerkiksi YK:n naisten asemaa käsittelevän toimikunnan (CSW) puitteissa.

Alaluvuissa keskitytään kestävän kehityksen Agenda 2030 –toimintaohjelman kansalliseen toimeenpanoon sukupuolten tasa-arvon osalta.

Hallitus laatii poikkihallinnollisen tasa-arvo-ohjelman

Sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa hallitus laatii poikkihallinnollisen tasa-arvo-ohjelman. Ohjelman toimenpiteet toteuttavat osaltaan tasa-arvopoliittisen selonteon yhteisiä tavoitteita sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Ohjelmassa on toimenpiteitä koulutukseen, työelämään, väkivaltaan, yhteiskunnalliseen osallisuuteen, kansainväliseen ja EU-yhteistyöhön liittyen sekä toimia tasa-arvon edistämisen rakenteiden kehittämiseksi.

Väkivallan eri muotoja torjutaan hallitusohjelman mukaisesti monin keinoin

Istanbulin sopimuksena tunnettu Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tuli Suomessa voimaan kymmenen vuotta sitten. Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa edelleen vakava yhteiskunnallinen ongelma.

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan vuonna 2021 16–74-vuotiaista suomalaisnaisista 34 prosenttia oli joskus kokenut fyysistä väkivaltaa kumppaninsa taholta. Seksuaaliväkivaltaa on kokenut 43 prosenttia naisista. Myös miehet kokevat väkivaltaa: vastaavat osuudet ovat miehillä 18 prosenttia ja 12 prosenttia.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE) aloittaa uuden toimikauden. Toimikunta seuraa ja arvioi Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa. NAPE valmistelee vuoden 2025 aikana uuden Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman vuosille 2026-2033.

Hallitus on tehnyt muutoksia ja selkeytyksiä lainsäädäntöön. Vuonna 2025 voimaan tulleiden muutosten myötä lähisuhdeväkivallan sovittelu lopetettiin. Pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattaminen asetettiin rangaistavaksi ihmiskauppana. Naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen ja silpomisen valmistelu tulivat rangaistaviksi erillissäännöksin.

Hallitus arvioi kuntia ja hyvinvointialueita velvoittavan lainsäädännön tarvetta väkivallan ehkäisyn ja väkivallan vastaisen työn rakenteiden vahvistamisessa. Lainsäädännön tarpeen arviointia valmistellaan STM:ssä virkatyönä yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Hallitus edistää työn ja perhe-elämän yhteensovittamista ja syrjinnän torjumista työelämässä

Vuonna 2022 voimaan tulleen perhevapaauudistuksen tuloksia seurataan. Isien perhevapaiden käyttö on lisääntynyt selvästi viimeisten vuosien aikana: isille korvattujen vanhempainpäivärahapäivien osuus on vuosina 2022–24 noussut noin 12 prosentista lähes 21 prosenttiin.

Tilastokeskuksen STM:lle tekemän selvityksen mukaan joka neljäs raskaana oleva kokee syrjintää Suomessa. Yleisin seuraus syrjinnästä on ollut määräaikaisen työsuhteen päättäminen raskauden tai perhevapaan vuoksi.

STM asetti joulukuussa 2023 työryhmän käsittelemään työelämän tasa-arvoa ja perhevapaita. Työryhmän tavoitteena on muodostaa hallituksen puoliväliriiheen mennessä näkemys siitä, miten hallitusohjelman linjaukset erityisesti raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemisestä ja perhevapaista voitaisiin parhaiten toteuttaa.

Työryhmän työn tueksi teetettiin oikeudellinen selvitys raskaus- ja perhevapaasyrjinnästä, jossa selvityshenkilö Eeva-Liisa Inkeroinen antoi 16 toimenpide-ehdotusta syrjintäsuojan vahvistamiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi. Työryhmä on teettänyt selvityksen myös vanhemmuuden kustannusten jakautumisesta muissa Pohjoismaissa ja Virossa.

Samapalkkaisuusohjelma kokoaa toimet palkkaeron kaventamiseksi

Tasa-arvoinen palkkaus on keskeinen työelämän tasa-arvokysymys. Tilastokeskuksen ansiotasoindeksin mukaan naisten keskiansio oli noin 84 prosenttia miesten keskiansiosta

vuonna 2023. Hallitus on sitoutunut edistämään samapalkkaisuuden periaatetta. Yhteistyössä työmarkkinakeskusjärjestöjen kanssa valmisteltu samapalkkaisuusohjelma kokoaa yhteen toimenpiteet miesten ja naisten välisen palkkaeron kaventamiseksi vuosina 2024–2027.

Hallitusohjelman mukaisesti samapalkkaisuusohjelmassa toteutetaan taloustieteellinen vaikuttavuusanalyysi, jossa selvitetään samapalkkaisuusohjelmien, lainsäädännön muutosten, taloussuhdanteiden, työmarkkinoiden rakennemuutosten ja työmarkkinatoimenpiteiden vaikutuksia naisten ja miesten keskiansioiden eron muutoksiin.

Samapalkkaisuusohjelman kaudella on käynnissä myös EU:n palkka-avoimuusdirektiivin kansallinen täytäntöönpano kolmikantaisessa työryhmässä.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista jatketaan

Kohdennettujen tasa-arvotoimenpiteiden lisäksi sukupuolten tasa-arvo huomioidaan talousarvioprosessissa sekä keskeisissä uudistuksissa ja hankkeissa. Hallituksen esityksistä ja keskeisistä hankkeista tehdään sukupuolivaikutusten arviointi, kun asialla oletetaan olevan vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon. Ministeriöiden talousarvioesityksissä esitetään yhteenveto hallinnonalan toiminnasta, jolla on merkittäviä sukupuolivaikutuksia.

Valtioneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämistä koskevan tiedonannon mukaisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokoulutusta hyödynnetään poliittisen- ja virkamiesjohdon tietoisuuden lisäämiseksi. Tasa-arvoa edistetään myös ministeriöiden tulosohjauksessa.

Tietopohjaa tarvitaan

Sukupuolten tasa-arvon ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttävät tutkimustietoa tasa-arvon tilanteesta ja kehityssuunnista. Hallitus tekee toimia tasa-arvon tietopohjan tukemiseksi. Tilastokeskus toteuttaa STM:n toimeksiannosta seitsemännen tasa-arvobarometrin sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä asenteista ja kokemuksista eri elämänalueilla. Tulokset julkaistaan kesällä 2025. Hallituskauden aikana jatketaan ja kehitetään THL:ssä lakkautetun Tasa-arvotiedon keskuksen toimintaa.